

DØDSSONEN

Dødssonen er definert som alt høyere enn 8000 meter. På Mount Everest vil det si ganske mye. Det er 850 høydemeter og over to kilometer distanse fra den magiske grensen passeres og til toppen. I denne høyden kan ikke mennesket overleve lenge, selv ikke med hjelp av oksygen.

Dødssonen er en definisjon og ikke en absolutt grense. Man lever ikke lenge på 7990 meter heller, samtidig som det er stor forskjell på 8000 meter og 8500 meter. På Everests nordside må man regne med å oppholde seg minst tretti timer over 8000 meter, og mange av timene høyere enn 8500 meter. Erfaring viser at de fleste tåler det, men at risikoen øker for

Cato sterkt maskert i leir 3 på 8300 meter. Det var tredje dag med oksygen.

hver ekstra time. Mangelen på oksygen, eller rettere sagt mangelen på lufttrykk, gjør at kroppen må velge hvilke funksjoner som skal prioriteres. Alt kroppen ikke oppfatter som kortsiktig nødvendig for å overleve, blir stengt ute, funksjon for funksjon.

Blant det som ikke er nødvendig, sett fra naturens og biologiens side, er store deler av vår tankevirksomhet. Når man ser hvor mange feil avgjørelser klatrere tar i denne høyden, er det fristende å si at her er en feil fra naturens side. Men det har aldri vært meningen at vi skulle befinne oss over 8000

meter, vi er ikke skapt for det og kan ikke tilpasse oss.

Noen få har overlevd flere døgn over 8000 meter. Dawa og hans bror Mingma (som senere omkom på Den norske Everest-ekspedisjonen

Vi hadde kjøpt oksygen for omlag 300 000 kroner fra russiske monopolister.

1994) satt tre dager på 8300 meter på Everest i 1992. De var sherpaer for en russisk ekspedisjon, og ventet på at de øvrige ekspedisjonsmedlemmene skulle komme opp til leir 3, som avtalt. Men russerne tok seg en fest i ABC i stedet for å klatre, uten å varsle Dawa og Mingma over radio. De fikk heller ikke beskjed om en storm som var på vei, og ble sittende uten mat og drikke mens vinden herjet med teltet. Tredje dagen måtte de ta sjansen på å finne veien ned i stormen, de visste at de ikke ville overleve en fjerde dag så høyt. Mingma var overbevist om at de ikke ville komme levende ned, og tok farvel med Dawa før de startet.

Da de tumlet inn i ABC tolv timer senere, ble oppstandelsen stor, de andre sherpaene hadde allerede sørget over Dawa og Mingma som døde. Fra russerne fikk de ikke engang en beklagelse. Det er kulturforskjeller i fjellet også.

Dawa fortalte denne historien i ABC, som alltid med et stort smil og stor innlevelse. Jeg tror ikke han kan annet. Men det betyr ikke at han tar lett på farene. Jeg stod ved siden av Dawa og så opp veggen til North Col søndag 13. mai. Vi skulle til å starte, men i veggen var det allerede lange rader av klatrere på vei opp. Dawa mumlet flere ganger om «too many people» og «this mountain is dangerous». Det var noe han skulle gjenta ofte de neste tre døgn.

Vi var i alle fall klare, og forventningsfullt dobbeltsjekkert vi at diverse flagg til toppen var med i sekken. Camilla hadde pakket det svenske flagget; hun kunne bli den første svenskfødte kvinne på toppen. Men vi hadde ikke norsk

flagg, og det var ingen forglemmelse. Cato har hørt «Ja vi elsker» fra toppen av seierspallen utallige ganger, som representant for Norge. Slik var det ikke denne gang.

- Norge har ikke gjort noe for at jeg skal klare å gjennomføre dette, slo Cato fast da vi diskuterte det tidligere på ekspedisjonen. - Det føles mye riktigere å stå der med sponsorflagg fra noen som har satset på meg.

Denne gang gikk vi sammen med sherpaene fra ABC. Kvelden før hadde alle blitt tildelt sin personlige sherpa. Cato fikk både Dawa A og Dawa B, min mann het Pasang. Han skulle ikke slippe meg av syne før vi var nede igjen; risikoen på Everest øker sterkt hvis man er alene. Det ble en fornøylig seanse da Dawa gikk gjennom planen skritt for skritt med oss, og siden oversatte til sherpaene. Det gjorde han med så stor innlevelse at vi lå dobbelt av latter selv om vi ikke forstod et ord. Vi hadde en mistanke om at han ikke oversatte ordrett, og at vi kanskje skulle være glade for at vi ikke skjønnte hans beskrivelser av oss.

Værmeldingen denne søndagen stemte perfekt, med sol og sterk vind fra North Col og videre oppover, mens vår rute lå i le inntil vi nærmet oss selve skaret. Vi startet sent på dagen, og fikk skygge den siste delen av veggen opp. Det ble en iskald avslutning i vinden, fingrene var farlig nær forfrysning den siste timen. Der har ikke Cato noe handikap.

Camilla hadde kanskje fått det samme som plaget Cedric to dager før. Hun dro seg nærmest etter neglene oppover, fra det første skritt ut av ABC gikk det tyngre og saktere enn noen av de tidligere gangene. Hun fikk forestillinger om at

Stiger som dette var det heldigvis bare en av på nordsiden.

hun burde snu, at hun sinket hele laget, noe jeg overhørte. Det var imponerende at hun i det hele tatt kom seg opp i nordskaret.

I teltet lå hun og ristet ukontrollert av kulde, det hjalp ingenting å ta på dunjakke inni dunsoveposen. Det var dårlig timing å bli syk, vi stod foran tre av de hardeste dagene i livet, uten mulighet til å komme seg igjen.

Redningen kom i form av en gul aluminiumsylinder. Dawa mente vi kunne sove med lett oksygentilførsel. Helt fra første planleggingsdag hadde vi vært klare på at vi skulle ha nok oksygen, slik at det ikke skulle stoppe oss. Vi ønsket nok flasker til å kunne gjøre to forsøk på toppen om nødvendig. Akkurat det med to forsøk hadde ikke Dawa særlig tro på, han sa bare «better go up first time» da vi diskuterte dette under planleggingsmøtet i Jotunheimen året før. Vi syntes det var veldig defensivt, men enkelt ting i livet må man oppleve selv for å forstå det, at andre forteller nytter ikke..

Alle ekspedisjoner bruker russiske flasker, de har nærmest monopol, og prisen blir deretter. Vi hadde bestilt oksygen for over tre hundre tusen kroner et halvt år i forveien. Oksygen-systemet er grunnleggende det samme som på 1920-tallet, man puster inn en blanding av oksygen under trykk og vanlig oksygen. I tidlige tider forsøkte noen et lukket system, omtrent som dykkerutstyr. Det var fantastisk så lenge man hadde det

på, men det gikk veldig dårlig når man tok det av. Det var som å flytte seg mange tusen meter oppover på et øyeblikk.

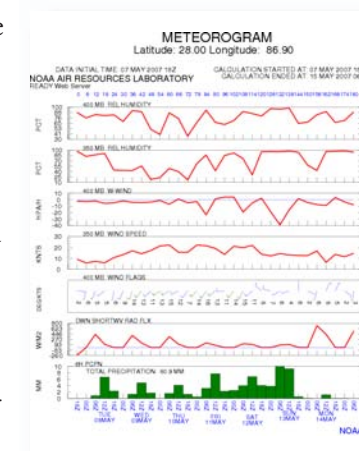
Dawa skrudde oksygentilførselen på minimum, det vil si 0,5 liter per time, og det tok bare en halvtime før Camilla var varm. Selve masken er stiv og hard, og det føles klamt og lettere klaustrofobisk til å begynne med. Det er ikke mulig å kjenne noen forskjell før man skrur tilførselen nærmere maks, da kjennes det et lett luftdrag mot ansiktet.

Cato brukte oksygen første gang på Cho Oyu i 2005. Han lå hele natten og gispet etter luft, og syntes det var ganske ubehagelig. Det ble lite søvn, og han mente at dette umulig kunne være et hjelpemiddel. Men han ba ingen om hjelp, han bare lå der i stoisk ro. Neste morgen viste det seg at Dawa hadde glemt å skru på tilførselen, så Cato hadde ligget en hel

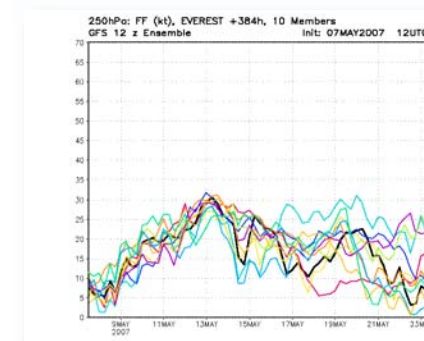
natt på 7400 meter med en tett gummimaske over nese og munn! Det var en historie vi hadde mye moro av.

Selv den bittelille oksygenmengden gjorde natten behagelig. Alle våknet uthvilt og uten plager - også Camilla - klare for den lange turen til leir 2 på 7700 meter. Vi var ikke alene om å skulle dit. Allerede før åtte

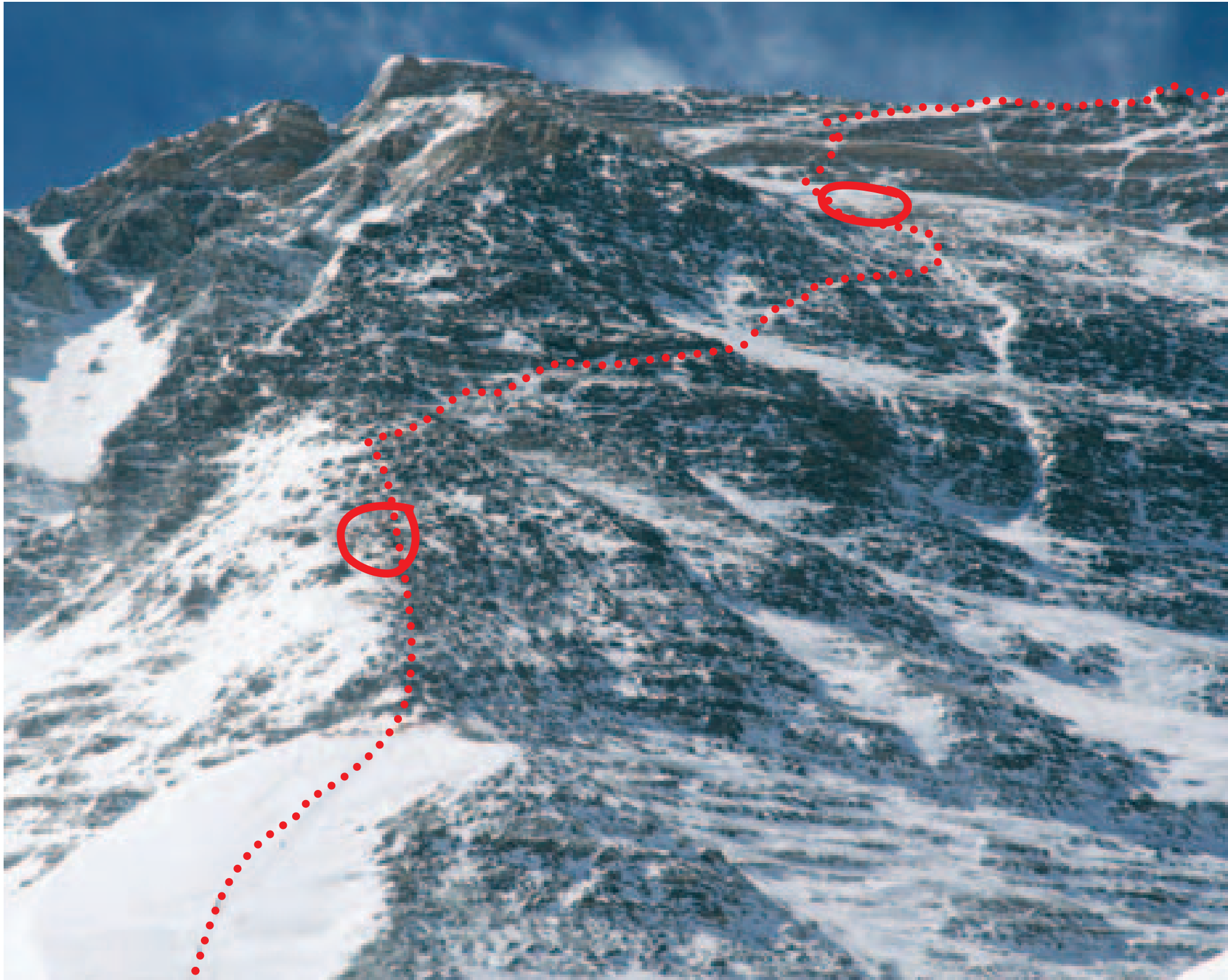
om morgenen så vi en lang rekke klatrere på vei oppover i de faste tauene, noen hadde kommet langt allerede. Vår egen «plan» om å starte klokken to om natten og gå direkte til leir 3, hadde forsvunnet av seg selv, uten videre diskusjon.

Et værkart for spesialister. De grønne søylene nederst er snø.

10 simuleringer av mulig vindstyrke på 8500 meter de neste to uker.

Det holdt at jeg sa til Cato kvelden før, «vi starter vel ikke klokken to i natt, gjør vi vel», så var vi enige om den saken.

Dawa syntes vi somlet ubegripelig med å komme av gårde, og da Per Inge laget en lang fotoseanse utenfor leiren trodde jeg han skulle forgå av undertrykt irritasjon. Dette var det høyeste punktet for Per Inge, han hadde ikke tillatelse til å gå videre. Vi fikk med oss hans superkamera, som det ikke var noen kamp om å ha i sekken. Med oksygenflaske, klær, vann, mat og litt teknisk utstyr veide sekken allerede ti kilo.

Strekningen fra 7000 til 7500 meter er verdens lengste snøbakke, som blir brattere og brattere. Derfor går det saktere og saktere oppover. I vindstille og sol var det i alle fall ikke noe problem å holde varmen. Vi brukte det faste tauet hele veien. Det følte ikke påkrevd, men samtidig visste vi at et fall kunne være vanskelig å stoppe før Rongbuk-breen 1500 meter under. Flere har tatt den veien gjennom historien.

Fra 7500 meter blir ryggen smalere og terrenget skifter til en blanding av stein og snø. Det er ikke lett å finne gode teltplasser, og ekspedisjonene sprer seg oppover fra 7600 til nesten 7900 meter. Mange telt får en ørneredeplassering, med en av de mest spektakulære utsikter i verden.

Hver meter koster krefter i denne høyden. Fra 7600 meter til 7700 meter er distansen kan-

Ruten videre fra North Col: Den går først opp de bratte snøbakkene til leir 2, som strekker seg fra 7600 til nesten 7900 meter. Deretter går den på skrå i nordveggen og opp bratt snøfelt til leir 3 (merket øverst). Fra leir 3 går det bratt opp til selve ryggen, og deretter på den smale ryggen bort til First Step og Second Step (helt til høyre).

Forrige dobbeltside: Cedric klar for toppforsøk i North Col, mandag 14 mai.

Fra leir 2 går det veldig smått videre oppover. Pausene blir mange og lange. Camilla foran.

skje 250 meter, med 40 grader stigning. Det tar gjerne en time, og da tilbakelegger man en distanse på fire meter i minuttet. Det tilsvarer to-tre små skritt hvert femtende sekund. De som lurer på hvor fort dette er, kan prøve på stuegulvet med klokka. Det er ikke en sport som egner seg for direkte tv-sending.

Selv om man tar det med ro, er man ikke uthvilt når man kommer frem. Det er en stor nedtur å oppdage at man har fått det øverste teltet og må gå enda ti meter opp. Til gjengjeld slipper man de meterne dagen etter, men nå hjernen i ferd med å skru av logikken. Vi dumpet ned på en stein ved siden av teltet, og gjorde ingenting på lang tid. Med oksygenmaske slipper man heldigvis å presse frem et smil når en sherpa kommer med en kopp te.

Før solen forsvant, passerte de siste klatrer-

ne oss, på vei til telt lenger opp. De gikk komisk sakte, var det virkelig noen som gikk enda langsommere enn oss? Eller gikk de faktisk like «fort», bare at det var annerledes å se det utenfra?

Cato kom til leir 2 helt utslitt, men sa ingenting. Nok en gang viste han den farlige egenskapen at han ikke varsler når han er plaget. Det var først noen måneder etter hjemkomst han kom til å nevne at han var utslitt den ettermiddagen.

For Cato var det bare å komme seg i teltet og forsøke å få i seg noe mat og drikke. Natten hans ble søvnløs og ubehagelig. Her oppe hadde vi ikke våre nye liggeunderlag av dun, bare noe skumgummi som snarere forsterket hver lille stein. Det er fysisk umulig å lage et slett underlag i en bratt helling, så Cato skled ned og ble

Cato i et klippeparti på 8200 meter, rett under leir 3.

liggende halvveis oppå Einar gjennom natten. Han lå og vred seg i soveposen, men ville ikke vekke Einar, han fortjente den søvnen han kunne få, mente Cato. Det var den samme psykologien som gjorde at han lå med tett gummmaske over ansiktet på Cho Oyu uten å be om hjelp.

Neste morgen ble vi belønnet med en strålende soloppgang og vindstille. Fra soveposen kunne vi se halve Tibet, og fjell på 6000 meter ved base camp så ut som små grushauger. I den høyden kom lyset tidlig, og vi var klare fra klokken syv. Den som ikke hadde hatt en god natt, slik som Cato, kunne se frem til nye to dager uten søvn i mellom. For Cato ville det si bortimot seksti timer med ekstrem belastning uten skikkelig hvile. Bare stor adrenalinproduksjon kunne kompensere for dette. Nå var det alvor.

Om et drøyt døgn burde vi stå på toppen.

Cedric hadde den livsviktige oppgaven å sjekke siste værmelding fra Sveits. Det ble en gledelig overraskelse. Vinden som skulle komme utover formiddagen neste dag, var utsatt. Sannsynligvis ble det ikke vind før torsdag 17. eller sågar fredag 18. Vi hadde den tiden vi trengte.

- Have you told Dawa? ropte jeg og omfavnet Cedric.

- Yes, yes, talked to him.

Hva Dawa oppfattet av den samtalen med Cedric, skulle bli gjenstand for lange diskusjoner i ukene etterpå.

Neste dobbeltside: Vår leir 2. Det er vanskelig å finne et sted å sette teltet, så leir 2 er spreidd over hele ryggen, fra 7600 til 7900 meter. Under ligger vest-Rongbuk-breen, på ca 6000 meter.

Vi fortsatte oppover nordøst-ryggen i samme stil som dagen før. Det kom ikke til å gå noe raskere utover dagen, det visste vi. Til gjengjeld var det ikke noe poeng i å brenne kruttet, vi trengte alle de krefter vi kunne spare til kommende natt.

På første rast så vi at det dryppet fra baken til Cato. Riktignok svetter han mer enn noen andre, men det fikk være grenser. Det viste seg at hans «camel back» hadde sprukket. Det er en halvannen liters isolert plastpose med lang slange - slik at man kan ha posen i ryggsekken og drikke mens man går. Halvannen liter væske på avveie er mye i en liten ryggsekk, og den var ikke vanntett. Cato var gjennomvåt på ryggen, baken og nedover beina.

Det var lite gunstig i et klima der det kunne bli førti kuldegrader om noen timer.

Dawa var mektig irritert, han klarte åpenbart ikke å se på det som et uhell eller en produktfeil, og må ha glemt at det var han selv som hadde fylt posen og lagt den oppi Catos sekk.

Da Camilla mistet isøksen litt senere og den landet på en avsats like over avgrunnen, fikk han nesten anfall. Han var gretten og irritabel gjennom hele dagen, og slett ikke den avslappede, blide karen vi hadde lært å kjenne. Uten tvil bekymret han seg for de mange menneskene som beveget seg oppover mot øverste leir. Det kom til å bli trangt i tauet til natten.

Etter 7900 meter går ruten i en travers mot høyre og inn i selve den bratte nordveggen. Midt på dagen viste høydemåleren at vi hadde passert 8000 meter, vi var i dødssonen. Det var lite som minnet om livsfare der vi gikk i strålende sol og vindstille, rent bortsett fra at det var

Cato får ordre om å ta på solbriller.

styggbrett. Det vekslet mellom lange snøfelt og små klipper som krevde litt klyving. Aldri avansert, bare tungt.

Vi fulgte det blå tauet, 2007-årgangen, alle andre skal man ligge unna. Vi hadde hørt at det var store mengder gammelt tau, men de fleste steder så vi ikke annet enn «vårt». Det er en myte at Everest er forsøpelt. Man ser spor av menneskelig aktivitet, utslitte klatrere som har latt en kjekestykke flagre av gårde eller latt en plastflaske trille ned, men det er langt frem til forsøpelt. Hvem som har glede av å holde liv i den myten er uklart, kanskje er det kinesiske myndigheter. I alle fall er det de som slår på sine grytelokk og publiserer svulstige pressemeldinger

når de sender store ekspedisjoner for å rense opp på fjellet. Det gjør seg nok godt i propaganda-sammenheng, men er den reneste vits for oss som har vært der.

Vi regnet ut at dersom den siste kinesiske ryddgjengen virkelig hadde hentet ned flere tonn med søppel - ifølge pressemeldinger -

måtte hver klatrer gjennom de siste årene ha tatt med seg 30-40 kilo opp, og etterlatt alt. Siden alle bærer så lite de kan i høyden, er det mildt sagt usannsynlig at noen har mer enn litt overflødig emballasje, i verste fall noen få hundre gram.

Det finnes gamle tau, som noen burde rydde opp i en dag, ikke minst fordi det er lett å ta feil i mørket. Men forurensing kan det ikke kalles. Så kan det finnes unntaksvis et istykkerblåst telt, men der vinner naturen til slutt, og sender det nådeløst til isbreene under, hvor det forsvinner i noen tusen år.

På sydsiden var det tidligere et problem

Camilla drar seg opp etter jumaren, det sparer litt krefter. Odd Harald synes det går fort nok...

med brukte oksygenflasker i sydsåret (nesten 8000 meter), men i dag er det så stor brukstverdi på flaskene at sherpaene med glede tar dem med tilbake. I vår base camp var alt ryddig og rent, ikke et sjokoladepapir virvlet rundt i vinden. I ABC er mange ekspedisjoner klemt sammen på et lite område, og der kunne noen tatt seg bry med å samle litt hermetikkbokser og plast, særlig der kineserne bodde.

Vi møtte også noen få klatrere på vei nedover. De måtte flytte sikringen rundt hver eneste person de møtte, og kunne vel tenkt seg et bedre tidspunkt å gå ned på. Strengt tatt var det ikke nødvendig å sikre i tau over alt, men ingen av oss var skjodesløse med sikringen. Det er en unødvendig risiko å ta. For noen er alt tauverket under deres verdighet. I 2005 ble to slovenske

klatrere advart mot at det ikke var lagt tau helt til toppen ennå. «What's the problem,» sa de, «we are climbers.» Det ble «famous last words». De kom til toppen, men forsvant på vei ned og er aldri blitt funnet.

Noen steder var tauet virkelig på sin plass. Det siste snøfeltet opp til leir 3 er bratt. Og langt. I tillegg var det steikende varmt i ettermiddagssolen. På 8200 meter! Selv om det bare ble fem skritt i minuttet var det ikke mulig å gå i dunjakke, den måtte av. Dunbuksene derimot, måtte vi lide videre med. Vi hadde truffet årets fineste dag, så langt.

Leir 3 har om mulig en enda mer spektakulær utsikt enn leir 2, det gjør vel sitt å komme 600 meter høyere også. Det fine været ga nesten en campingfølelse, og en følelse av trygghet. Den var falsk. Camilla mente hun hadde fanget